

Warnborn NS-wandeloct

Beschrijving van de wandeloct

Inleiding

Het Wandelplatform-LAW heeft in samenwerking met de Nederlandse Spoorwegen een serie wandelocten van station naar station samengesteld. Deze NS-wandelocten volgen een gedeelte van een Lange-Afstand-Wandelpad (LAW). De wandeloct Warnborn loopt samen met een stuk van het Veluwe Zwerfpad, S16 (357 km over de Veluwe). De wandeling begint op station Arnhem en slingert door de parken Sonsbeek en Zypendaal naar landgoed Warnborn. De route eindigt na ruim 10 km op station Oosterbeek. U kunt de route vervolgen naar station Wolfheze, totaal 18 km.

Horeca onderweg

Bij de watermolen (Arnhem) is een café (open di t/m vr vanaf 10 uur, za en zo vanaf 11 uur). Bij het Nederlands Watermuseum (Arnhem) een brasserie (geopend di t/m zo vanaf 10 uur). Na ca. 5,5 km komt u langs Hotel-Restaurant Groot-Warnborn. 250 meter na station Oosterbeek (na 10 km) bevindt zich hotel Dreyeroord, dagelijks open vanaf 07.30 uur. Café de Paris in hotel Wolfheze is dagelijks open van 7-22 uur. Aan

het eind van de route in het voormalige stationsgebouw van Wolfheze bevindt zich De Stationswinkel open ma vanaf 13 uur, di t/m vr 9-18 uur, za 9-16 uur, mei t/m aug. ook zo vanaf 11 uur. Er is ook een snackbar in de wintermaanden di t/m vr vanaf 11 uur open; zomers alle dagen vanaf 10 uur. Tegenover het station bevindt zich Restaurant Wolvenbosch, open maart t/m sept. di t/m zo vanaf 11 uur, okt. t/m apr. wo t/m zo vanaf 11 uur.

De wandeling begint aan de achterzijde van station Arnhem (Sonsbeekzijde), bereikbaar via de perrons en de voetbrug. Vanaf het station de weg bij de oversteekplaats oversteken en linksaf. U volgt de geel-rode markering van het Veluwe Zwerfpad. De eerste weg rechtsaf, Bouriciusstraat. Deze aan de linkerkant vervolgen. Voor een grasperk met kinderspeelplaats linksaf en schuin rechtdoor de dalende Bouriciusstraat uitlopen. De Zijpendaalseweg oversteken naar het bezoekerscentrum 'Sonsbeek'.

1 Bezoekerscentrum Sonsbeek en de Witte Watermolen

Bezoekerscentrum Sonsbeek is het informatiecentrum voor de Arnhemse stadsparken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. Tevens exploiteert het bezoekerscentrum de naastgelegen 'Witte Watermolen', een historische waterradmolen uit 1470. Openingstijden bezoekerscentrum: dinsdag t/m vrijdag van 10-17 uur, zaterdag en zondag van 11-17 uur. Openingstijden de Witte Watermolen: dinsdag t/m vrijdag van 10.00-16.30 uur. Vroeger stonden op de Veluwe in grote getale watermolens langs de beken. Ze werden gebruikt om koren te malen, maar ook om papier te maken. Het water om de molens aan te drijven kwam uit speciaal voor dit doel gegraven sprengen. De grond die vrijkwam werd gebruikt om de oevers van de beken te verhogen. De beken werden bekleed met klei of leem om ze waterdicht te maken.

U houdt het gebouw aan uw rechterhand. Gelijk achter het gebouw gaat u rechtsaf en volgt het natuурpad langs de Molenbeek. U loopt nu door het Sonsbeekpark. De beek twee keer oversteken, dan rechtsaf en rechtdoor, de vijver aan uw rechterhand houden.

② **Het Nederlands Watermuseum**

Als u voor de eerste brug over de hiervoor genoemde beek rechtdoor loopt, komt u bij het Nederlands Watermuseum (met brasserie). Het Nederlands Watermuseum is een interactief museum over alle aspecten van zoet water in Nederland en daarbuiten. De verwachting is dat zoet water in de toekomst net zo kostbaar wordt als olie. De VN heeft deze eeuw daarom uitgeroepen tot eeuw van het zoete water. Het museum toont onder andere hoe ons rioleringsstelsel werkt, hoe mensen wereldwijd omgaan met water en hoe sluizen en gemalen een overstroming kunnen voorkomen. Het museum richt zich sterk op kinderen. Openingstijden di t/m zo 10-17 uur, zie ook www.watermuseum.nl. Bij het museum bevindt zich brasserie Aquarium.

Aan het eind van de vijver de brug met de zwanenornamenten overgaan en het pad schuin naar links volgen. Zijpaden negeren, rechtdoor blijven lopen met later de Grote Vijver aan uw linkerhand. Aan het eind van de Grote Vijver linksaf over een vlonder en direct daarna weer linksaf. Let op: het Veluwe Zwerfpad splitst zich hier. U negeert de hier naar rechts gaande tak van het Veluwe Zwerfpad (geel-rood) en het eveneens rechtsaf gaande Maarten van Rossumpad richting Rheden (wit-rood gemarkeerd). U houdt de vijver aan uw linkerhand.

③

Park Sonsbeek

Park Sonsbeek is een lustoord en heeft die functie al bijna 250 jaar. Het ligt op een unieke plek en vormt de overgang tussen de stad en het omliggende land. De eerste bewoners waren boeren en molenaars die in het midden van de 18e eeuw gezelschap kregen van de gegoede burgers die zich wilden terugtrekken in de natuur, hoofdzakelijk voor de jacht of de paardrijkunst. Na verloop van tijd werden er landhuizen gebouwd, voorzien van vele vensters, zodat vanuit iedere hoek een prachtig uitzicht werd geboden. Sinds 100 jaar is het park niet langer voorbehouden aan weinigen, maar mag iedereen er toeven.

U passeert restaurant 'De Boerderij' (alleen voor lunch en diner) en blijft langs de vijver lopen. Na een betonnen bruggetje, met een gedenksteen van de 7e molen, het eerste pad rechtsaf. Een weg oversteken en het park Zypendaal in. Aan het eind van het pad rechtsaf. Dit brede pad blijven volgen tot u langs huis 'Zypendaal' komt. Even voorbij het huis gaat u rechtsaf een pad op dat met een bocht om een weiland heen loopt.

④

Zypendaal

Huis Zypendaal werd tussen 1762-1764 gebouwd voor de Arnhemse stadssecretaris Hendrik Willem Brantsen en bleef tot het begin van deze eeuw in bezit van de familie Brantsen. Het omringende park is in 1803 aangelegd door de tuinarchitect Posth en in 1863 in landschappelijke stijl gewijzigd door Petzold. In 1930 werd het kasteel aangekocht door de gemeente Arnhem. Inmiddels zijn huis en koetshuis gedeeltelijk in gebruik genomen als kantoor van Het Geldersch Landschap en de Geldersche Kasteelen. De hoofdverdieping is met meubels en kunstvoorwerpen uit het voormalig

Brantsen-bezit aangekleed op de wijze van een bewoond huis. Het kasteel is op vertoon van deze routebeschrijving met korting te bezichtigen van 1 april t/m 31 oktober. Openingstijden: woensdag en zondag van 13-17 uur (rondleidingen op het hele uur).

 Na het witte huis Casa Bianca gepasseerd te zijn, gaat u direct linksaf en houdt links aan tot het einde van het pad bij een bank. Nu rechtsaf en na 30 meter op de kruising rechtdoor langs weide. U gaat linksaf, asfaltweg. Schelmseweg kruisen, Deelenseweg. Na 70 meter linksaf gaan langs een slagboom. Op een viersprong rechts aanhouden, breed grindpad. Op een kruising linksaf. Aan het einde gaat u rechtsaf. Na 700 meter op een zevensprong tweede pad links aanhouden, ruiterspad.

 Een voorrangsweg (Kemperbergerweg) kruisen op oversteekplaats rechts, dan rechtdoor, Het Lage Erf. Voor een weiland houdt u rechts aan. Aan het einde van de verharde weg gaat u linksaf (bord: Landgoed Warnsborn). Na een boerderij komt u op een kruising. Rechtdoor, bosweg. U negeert hier de naar rechts gaande aftakking van het Veluwe Zwerfpad. Op een splitsing rechts aanhouden. Op een asfaltweggetje rechtsaf. Na ca. 240 meter op een kruising houdt u links aan en aan het einde van het pad rechtsaf. Een bocht naar links volgen. Op een kruising rechtdoor lopen. U heeft nu een vijver aan uw rechterhand.

5 Landgoed Warnsborn

Warnsborn heeft verschillende eigenaren gehad zoals het St. Agnietenklooster uit Arnhem en de Arnhemse burgemeester. In 1929 was het in bezit van een exploitatiemaatschappij, die er vermoedelijk villa's op wilde bouwen. De regering heeft hier met

een stem meerderheid een stokje voor gestoken (min. Ruijs de Beerenbrouck). Het terrein is toen verkocht aan het Geldersch Landschap. In de oorlog is Huis Warnsborn (hotel) afgebrand en vervangen door een nieuw gebouw. De landgoederen Lichtenbeek en Vijverbeek waren oorspronkelijk één. Ze werden doorsneden door de oude postweg richting Amsterdam. De naam Vijverbeek ontstond door de waterpartijen in dit gebied.

 U gaat linksaf een brug over. Daarna opnieuw linksaf, langs de beek. Aan uw linkerhand een picknicktafel. Negeer zijpaden. Daar waar hotel Groot Warnsborn aan uw linkerhand ligt, het eerste pad rechts aanhouden (u negeert hier het rechtdoor gaande wit-rood gemarkeerde Maarten van Rossumpad) en direct rechtsaf. Het pad wordt een laan. Bij een kruising rechtdoor. U heeft nu weilanden aan uw linkerhand. Aan het einde rechtsaf gaan, brede zandweg.

 Deze gaat over in een te volgen bochtige, halfverharde weg. Het eerste pad linksaf. Voor een bruggetje rechtsaf. U ziet een vijver aan uw linkerhand. Linksaf, halfverharde weg. Aan het einde van een tweede vijver gaat u linksaf en volgt een laan. Bij een wit draaihek kruist u een dubbele voorrangsweg (voorzichtig!) en loopt het bos in. Op een kruising linksaf, stijgende halfverharde bosweg. Na ongeveer 250 meter, in een flauwe bocht naar links, gaat u rechtsaf, een licht stijgende zandweg. Aan het einde linksaf en na 20 meter rechtsaf. Aan het eind rechtsaf. Scherp linksaf, langs bouwland aan uw linkerhand. Na circa 70 meter, op driesprong met bank, schuin rechts. Er ligt dan een bosje tussen u en het bouwland. Aan het eind van het bouwland linksaf. U gaat voor de begraafplaats rechtsaf.

6 Airborne begraafplaats

Op deze erebegraafplaats zijn 1754 soldaten, piloten en mariniers begraven die in de periode september 1944 (bij de Slag om Arnhem) tot april 1945 sneuvelde. Veel tijdens de oorlog verdreven bewoners hielpen bij de aanleg van het ereveld vanaf 5 juni 1945, omdat ze na de oorlog thuiskwamen in een gebied vol veldgraven. De slag om Arnhem maakte deel uit van de geallieerde operatie 'Market Garden'. Britse, Amerikaanse en Poolse luchtdalingstroepen moesten de bruggen over de rivieren vanaf de grens met België tot aan Arnhem bezetten. Het grondleger kon dan in een lange opmars via de Veluwe naar het Ruhrgebied (het industriële hart van Duitsland) doorstoten. Naar verwachting zou daardoor de oorlog voor Kerstmis 1944 beëindigd zijn. De operatie mislukte onder andere door onverwacht sterke Duitse tegenstand en communicatieproblemen. Het Airborne Museum ligt niet aan de route, maar bevindt zich aan de Utrechtseweg 232 te Oosterbeek. Vanwege verbouwing is het tot zomer 2009 gesloten (zie www.airbornemuseum.com).

 Een bocht naar links en naar rechts volgen. Aan het einde gaat u rechtsaf, een pad langs een asfaltweg evenwijdig aan het spoor. U gaat linksaf, de brug over het spoor over en bent bij NS-station Oosterbeek. U heeft nu 10 km gelopen. U kunt de route hier afbreken of vervolgen naar station Wolfheze (nog 8 km). U kunt net voor hotel Wolfheze de route nogmaals inkorten (niet gemarkeerd). Dan is NS Wolfheze nu nog 5,5 km.

 Vanaf station Oosterbeek rechtsaf en direct linksaf, Graaf van Rechterenweg. De bocht naar rechts volgen. U kruist de Valkenburglaan. U passeert een bordje 'Bilderbergbossen'. 300 meter na kruising rechtsaf gaan, bospad.

 Op vijfsprong rechtdoor, boslaan, Eikenlaan. Asfaltweg kruisen. U passeert een bordje 'Bilderbergbossen'. Linksaf, ruiterroute door het bos. Waar het ruitepad de asfaltweg bijna raakt, gaat u scherp rechtsaf, langs een bordje 'Natuurmonumenten Wolfheze', dalend pad. Eerste pad linksaf. Op splitsing rechts aanhouden, beek aan rechterhand. Bij vlonder pad vervolgen. Bij twee vlonders het rechter overgaan, beek aan linkerhand. Einde bocht naar links volgen, vlonder negeren. Links aanhouden.

Inkortingsmogelijkheid (2,5 km korter): bij omgevallen 'duizendjarige den' achter houten afrastering, rechtsaf, bospad. Op driesprong links aanhouden. Op volgende driesprong met bank aan uw linkerhand en natuurstenen grensmaal aan uw rechterhand, links aanhouden. Het pad daalt. Door tunnel en het eerste graspad rechts. U bent weer op de route, vervolg de tekst bij * op p.10.

 Voor parkeerterrein van hotel linksaf. De asfaltweg gaat over in een klinkerweg. Asfaltweg kruisen. U passeert een bordje 'Natuurmonumenten Wolfheze'. Op een splitsing rechts aanhouden, bospad. Op een viersprong rechtsaf, een dalend pad. Het pad met een bocht naar rechts volgen. Op een driesprong bij een zwerfkei links aanhouden. Over een bruggetje en linksaf, een smal pad met een beek aan uw linkerhand. De bocht naar links volgen, over vlonder. Direct rechtsaf gaan. U heeft een beboste helling aan uw linkerhand. Op een kruising gaat u rechtdoor. Door een klaphek gaan. U houdt de beek aan uw rechterhand.

7 **Wodanseiken en de Wolfhezerbeek**
Uniek in ons land zijn de 450 jaar oude Wodanseiken van Wolfheze. Hun naam werd rond 1850 bedacht door de Oosterbeekse School van landschapsschilders, waartoe onder andere Mauve en Mesdag

behoorden. Deze groep had een sterk romantische kijk op het landschap. De omgeving van Wolfheze met de grillig gevormde oude eiken langs de Wolfhezer Beek en de omringende heide komt veelvuldig voor op hun schilderijen.

De Wolfhezerbeek is een sprengenbeek. De bronbeek werd in het laagste deel van het dal vervangen door gegraven sprengengebeken, als krachtbron voor watermolens. Vanaf ongeveer 1550 stonden diverse watermolens langs de Wolfhezer- en Heelsumse beek. Het waren koren- en papiermolens. In de grote bloeitijd van de papierindustrie, rond 1735, draaiden er acht papiermolens in het Heelsumse beekdal. Begin deze eeuw is Natuurmonumenten begonnen met het herstel van de beken. Onderweg is het kwelwater waarmee de beek wordt gevoed, goed te zien.

 Op een vijfsprong rechtsaf via treden omlaag en een bruggetje en een vlonder over. Linksaf over bospad. Linksaf vlonder over. Rechtsaf. U heeft de beek nu aan uw linkerhand. Nog twee vlonders over. Na volgende vlonder rechtsaf. U heeft nu bouwland aan uw linkerhand. Rechtdoor vlonder over.

8 Het Kousenhuisje

Op de plek van het 'Kousenhuisje' stond al in 1756 een boerderij. De naam heeft de boerderij vanaf begin vorige eeuw, toen hier de kousen van de psychiatrische inrichting Wolfheze werden gewassen in de Wolfhezerbeek. In 1988 is de oude boerderij afgebrand en vervangen door de huidige woning.

 Bij zwerfkei met bocht mee naar rechts. Het bospad wordt een grasweg over heide. Op scheve kruising links aanhouden. Op asfaltweg linksaf. Voor een tunnel linksaf, graspad.

9 Laag Wolfheze

Laag Wolfheze heeft oud loofbos, heide, beken en voormalige landbouwgronden. Door de natuurlijke variatie is dit natuurgebied rijk aan flora en fauna. Zo leven hier zes reptielsoorten waaronder de ringslang en de gladde slang. Het talud langs het wandelpad over de hei is geliefd bij reptielen, omdat de zon er goed op schijnt. Duizenden jaren voor Christus woonden er al mensen in dit gebied blijkens de grafheuvels die zowel uit de nieuwe steentijd (2450-2000 v. Chr.) als uit de bronstijd (2000-800 v. Chr.) stammen. Maar ook honderden jaren oude karrensporen, wegen en verdedigingswallen tonen gebruik van dit gebied door mensen aan.

 *Het graspad gaat over in een stijgend asfaltpad. U gaat linksaf het viaduct over de A50 over. Rechtsaf gaan, Balijeweg. Waar deze weg een bocht naar links maakt, gaat u rechtdoor, een fietspad. Eerste weg linksaf, boslaan. Aan het einde linksaf, een fietspad overgaand in een asfaltweggetje. U gaat rechtsaf het spoor over en bent bij NS-station Wolfheze.